

## “El seu pensament evoluciona a base de contradiccions”



“Es reivindicava ‘dona, de classe baixa i nació oprimida’ i mal no va deixar el triple compromís”

Laia Climent i Raga (València, 1971) és doctora en filologia catalana i professora de la Universitat Jaume I de Castelló. Acaba de publicar ‘Maria-Mercè Marçal, cos i compromís’ (IIFV i Publicacions de l’Abadia de Montserrat).

**C**om arriba Maria-Mercè Marçal a la literatura?

—Des de ben menuda llegia molt, i llegia molt bé. Sempre va ser la millor de la classe. S’ha dit que va entrar al món literari a la universitat, en conèixer Ramon Balasch —aleshores, Ramon Pinyol—, però és que ella ja havia anat creant, ja tenia tot un corpus que aleshores, a 18 anys, va potenciar. De ben menuda trava un gust per la lectura gairebé extrem, a l’institut s’interessà per la Nova Cançó i des d’ella començà a introduir-se a la literatura catalana. Quan va arribar a la universitat, per tant, era un personatge que podia ser rude, encara,

però que ja comptava amb molta molla, diguem. Estudiava clàssiques però també tenia una altra sensibilitat que li feia buscar les arrels.

—De fet va combinar l’anomenada alta cultura amb un llenguatge i una temàtica més populars...

—Sí. Hi ha les seues arrels rurals, des d’Ivars d’Urgell, que no vol abandonar, i també certa influència de la literatura castellana, amb García Lorca com a referent. Treballa aquesta barreja sobretot a la primera etapa. I s’hi reivindica des de la sinceritat. Igual com reivindica el fet de ser dona i de nació catalana. Marçal reivindica la seua identitat, i la seua

identitat completa és també aquest seu món rural i la necessitat de fer-ne una cosa poètica, de pujar-lo al món culte. No pas de separar-ho, però: li interessa molt d’unir mons, constantment. El seu pensament evoluciona a base de contradiccions: en les contradiccions troba el món interessant.

—Parlant de contradiccions, hi ha la seva relació amb la religió: d’entrada és catòlica, apostòlica i romana; després se n’aparta; finalment sembla que hi torna...

—No sé si ho rebutja realment, ni tan sols quan se n’aparta del tot. Imagine que és perquè viu en un món on tothom n’és lluny i diguem que ella ho deixa aparcat en l’inconscient. De fet i per exemple, Ramon Balasch, amb qui es va casar, comentava que durant molt de temps va intentar convèncer-la que s’ho deixara, tot allò (i val a dir que ell també prové d’una família catòlica... potser per això van fer pinya, perquè tenien la mateixa evolució existencial). Però no crec que ella ho rebutjara del tot: en el darrer poemari torna a aparèixer gairebé com si fóra un doll d’aigua. Potser és que en avançar la vida torna el pànic de morir, la por del buit, i intenta omplir-ho, imagine, del que ha tingut en la infància.

—Va ser per pressions familiars, que es va casar?

—Sí. Potser el més xocant no és que l’obligaren a casar-se, sinó que ho acceptara. Explique un poc la història?

—És clar!

—Ramon Balasch, la seua parella, en tornar una nit d’una reunió ecumènica a la qual acompanyava Maria-Mercè Marçal (per allò de convèncer-la de deixar-ho, justament), com que era molt tard, es va quedar a dormir. Al sofà. L’endemà al matí va arribar el pare d’ella i va trobar-se un home en calçotets al pis. Després del gran disgust, la conclusió era clara: no hi ha cap més remei que casar-los. Des del punt de vista del pare és lògic: no ens el podem imaginar, conservador i catòlic com era, exclamant de sobte: “Au, sí, allibereu-vos!” Ara bé: la reacció

que hauria hagut de marcar la diferència és la d'ells: eren els joves que a començament dels anys 70 es menjaven el món i volien canviar-lo, volien llibertat sexual i per al país... Ho volien tot. Cal recordar la divisa famosa...

—**“Tres voltes rebel”.**

—Sí. I volent-ho tot, de sobte accepten de tornar a sotmetre's, en el moment de la universitat, de la màxima rebel·lia. Van expressar el seu desacord casant-se d'esquena al rector, però bé: es van casar.

—**Després, però, ella va encarar la maternitat trencant els convencionalismes de l'època, un cop separada del marit.**

—Amb el temps es va construint una identitat cada vegada més ferma i va fent el que ella realment vol. Quan es queda embarassada, la família torna a fer pressió, i forcen la situació perquè avorte. Ella s'ho planteja, però aquesta vegada no vol seguir les pautes que li marquen. I agafa l'empenta que la fa excepcional des del punt de vista poètic: la seua vivència també li afecta molt la poesia.

—**En quin sentit?**

—La poesia es referma molt. A partir d'aquest moment té una identitat i unes imatges pròpies: si fins aleshores hi podem llegir imatges compartides amb més gent de la seua generació, ara fa un salt extraordinari. Justament quan decideix de no obeir la seua família.

—**A partir de la maternitat?**

—Sí. I va tot junt, maternitat i lesbianisme. Construeix un món absolutament propi i agafa una força brutal. Les imatges que té de l'embaràs, per exemple, fan posar els cabells de punta. I el part: “Com si un tauró m'arrenqués una mà”... No t'ho hauries imaginat mai així, però després, quan pareixes, te n'adones [riu]. I ella ho explica d'una manera tan somàtica, tan corporal, que no cal ser lesbiana ni haver tingut fills per sentir ben a prop tot allò que et transmet. I això que la seua poesia va evolucionant i fent-se més complicada. I aleshores és quan s'enganxa més fort amb la lectora o el lector: hi ha una empatia, que no és senzilla, sinó molt elaborada.

—**“La lectora o el lector”: descarteu la imatge de “literatura per a dones”.**

—Perquè tota ratlla escrita és tant per a lectores com per a lectors! Són experiències intel·lectuals que pot arribar a sentir tothom, tant dones com homes, lesbianes o heterossexuals, evidentment. Què passa,



Quatre moments d'una vida intensa: els primers anys; l'estiu del 1980, il·luint embaràs a contracorrent; amb una amiga, a Còrsega; i en una de les darreres entrevistes, l'hivern del 1997.



que els poemes maternals no els pot llegir algú que no haja parit? És com si diguérem: “Jo no he viscut la Guerra Civil, doncs no llig res que hi faça referència!” Seria una barbaritat, no?

—**Ha estat menystinguda com a poeta pel seu caràcter feminista?**

—D'entrada hi ha el fet que als 70 les dones eren encara menys considerades que ara. Marçal sempre s'havia queixat, per exemple, que, a Llibres del Mall, l'editorial que havien muntat amb Ramon Balasch i Xavier Bru de Sala, ella sempre havia estat en tercer terme. Directament perquè era dona: no cal ser feminista per a això. Recordem que Harold Bloom, quan estableix el cànon occidental, escriu allò de l'“Escola del Ressentiment”, formada, diu, pels que haurien volgut entrar al cànon però no han pogut: clar i ras, les dones i els negres. I ja ho veus, et deixen fora d'aquesta construcció de la cultura i per molt que clames justícia no únicament no et fan cas sinó que et diuen que ets una histèrica —les dones amb caràcter tenen l'adjectiu dedicat— i, a més, ressentida! Qui donarà premis a un poemari com *Terra de Mai*? Imagina't: se suma una invisibilitat amb una altra: en català, escrit per una dona, lesbiana, que parla de lesbianes...

—**I hi ha el factor compromís.**

—Si a més tens les idees clares, i són idees que molesten allò establert, queda clar que mai no seràs mediàticament homologable. Ella es reivindicava “dona, de classe baixa i nació oprimida” i mai no deixa el triple compromís que això implica: primer és més explícit, més verbal i de bandera; després, més interioritzat, més integrat al seu món, però mai no el deixa. El fet d'aportar un nom a les lletres catalanes també és un compromís nacional.

—**Marçal va treballar per fer visibles els referents literaris femenins. Ara ella mateixa és una d'aquelles “mares literàries” que cercava: ja no se li nega la qualitat literària, oi?**

—[Llarg silenci] Bé... Ja veurem qui fa el cànon literari en el futur. No podem dir “ja no se li nega, estem salvats”. Ja ho veurem. Ja veurem si algun Harold Bloom ens fa un cànon on de sobte en desapareguen qui sap quantes una altra vegada. No podem abaixar mai la guàrdia.

*Núria Cadenes*